

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Udrag fra Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 6. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius01val-shoot-idm140153321358384/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

<i>Vormordsens Katekismus 1537.</i>	<i>Palladius' Katekismus 1537.</i>
Det siuende.	Det Siuende.
Du skalt icke stiale. Det er Du skalt frøcte oc elske Gud/ ingen mands gods medt wold oc magt tage eller røffue/ ey heller skuffe/ bedrage eller besuyge han- nem medt nogen falsk ware eller gods/ Men ramme andre deris gode/ gaffn/ nytte oc beste oc det for- suare/ beskytte oc beskerme. ¹	Du skalt icke stiele. Det er: Du skalt frycte oc elske Gud/ ingen mands Gods med vold oc mact tage eller røffue/ ej helder skuffe/ bedrage eller besuige han- nem med nogen falske Vare eller Gods/ men ramme andre deris gode ¹ gaffn/ nytte oc bæste/ oc det for- suare/ beskytte oc beskerme.

I andet Hovedstykke er Texterne Vormordsens³, men ikke Forklaringerne. Disse er bearbejdede paa Grundlag af den latinske Oversættelse i *Enchiridion piarum precautionum* og den tyske Original — muligvis i Udgaven 1536⁴; desuden er Vormordsens Forklaringer benyttede. Her har vi da til Dels Palladius' eget Arbejde, og vi kan iagttage Ejenommeligheder ved hans Sprog. Som Exempel vil vi undersøge Forklaringen til første Troesartikkel. Vi ser her, at ét Ord hos Luther ofte gengives ved en stavrimet Tautologi hos Palladius for at give Sproget Fynd. Saaledes oversættes *acker, vihe*, lat. *agros, iumenta*, ved det ældgamle Stavrim *Ager oc Eng*⁵ og det endnu i Folkesproget levende *Fæ oc Faar*⁶. Vi ser da allerede her i hans ældste danske Skrift en Stræben efter at gøre Modersmaalet folkeligt og fyndigt i Fremstillingen. Et Par andre Exempler, ligeledes

¹ At Skillestregen mangler, skyldes sikkert Resen, der har opfattet gode som et Tillægsord til *gaffn*.

² Vormordsens Katekismus er ligesom Sadolins og Palladius' optrykt i Bangs Katekismushistorie, men ikke helt nøjagtigt.

³ Om Undtagelser, se Noterne nf. S. 28.

⁴ At Palladius har benyttet denne Udgave, støtter jeg paa Redaktionen af andet Bud, som afvigende fra Vormordsen har *misbruge* svarende til *misbrauchen* i Udg. 1536. Ingen af de ældre Udg. har dette Udtryk. Se Noterne, nf. S. 27. Heller ikke Udg. 1531, som Bang mener, at Palladius har benyttet (Katekismushistorie S. 163) har *misbrauchen*.

⁵ Almindeligt i de gamle nordiske Lovtexter.

⁶ „Han har hoerken Faar heller Fæ“; „Han køber baade Faar og Fæ“ Fejberg's jyske Ordbog I, 391. „Kom her hen, bitte Püg! mæ di Foor og di Fæ!“ Stævneudsæterset i Molbechs Dialektlexikon S. 141.

hentede fra Forklaringen til første Artikkel, vil styrke dette Indtryk. Det tyske *haus und hofe*, der f. Ex. i Sadolins Katekismus var oversat ordret ved *hwus oc gordt*, gengiver Palladius ved *Huus oc hjem*, et Udtryk, der endnu baade i Jylland og Skaane har bevaret det gamle Stavrim¹. I Katekismen 1538 vender Palladius tilbage til det rette Lutherske *hwss oc gaard*, ligesom *acker, vihe* oversættes uden Stavrim: *iord, fææ*, i Overensstemmelse med Sadolins Katekismus². Denne Tilbagevenden til Luther-Texten findes ogsaa i Oversættelsen af *essen und trinken*, der i Enchiridion 1538, ligesom hos Sadolin 1532, gengives ved *ath æde oc dricke*, mens Palladius i Katekismen 1537 omskriver det noget abstrakte „Æde og Drikke“ med det baade for Børn og Degne ganske anderledes haandgribelige: *Mad oc Øl*. Denne djærve Ændring er typisk for Palladius' Sprog.

I tredje Hovedstykke stemmer Texterne ordret med Texterne hos Vormordsen³. Om Forklaringerne kan intet siges med Sikkerhed, da den Del af Katekismen, hvori de fandtes, er tabt; men Bang har i sit ovennævnte Skrift (Katekismushistorie I, S. 162 f. og S. 190 f.) sandsynliggjort, at de ligesom i første Hovedstykke er afskrevet efter Vormordsen. De har saaledes ingen Interesse for Undersøgelsen af Palladius' Sprog.

Behandlingen af Sakramenterne er som nævnt meget kortfattet. Og heller ikke her er Oversættelsen Palladius'. Indstiftelsesordene til Daaben er gengivne efter Vormordsens Text, Nadverens Indstiftelsesord efter den (vistnok) i Malmø 1529 udgivne Bog „Thet cristelighe messze embedhe“⁴.

Peder Palladius' lille danske Katekismus, den første danske Bog, han udgav, er da for Størstedelen slet ikke

¹ Udtrykket *hwus oc heem* findes ogsaa i den noget yngre svenske Katekismusoversætt. Se Optrykket hos Bang, Katekismushist. I, S. 6.

² Se Udgaven af Enchiridion af S. 80 L. 1.

³ Texterne findes i første Del af Katekismen, Bl. B 1 v.

⁴ Om Afvigelser herfra se Noterne, af S. 28.